

Ryzyko transakcji z odroczonym terminem płatności a egzekucja administracyjna

Wprowadzenie

Nowelizacje przepisów i ciągle modyfikacje systemu podatkowego powodują konieczność dostosowania się przez podatników prowadzących działalność gospodarczą do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości rynkowej, a także poszukiwania optymalnych rozwiązań w sferze kapitałowej i biznesowej. Coraz większa konkurencja, globalizacja, wzrastające oczekiwania kontrahentów oraz rozwój technologii utrudniają rozwiązywanie problemów i podejmowanie decyzji mających wpływ na stabilność finansową przedsiębiorstwa. Konieczne staje się poszukiwanie możliwości poprawy sprawności i efektywności zarządzania przedsiębiorstwem.

Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwie można zdefiniować jako podejmowanie decyzji i realizacja działań prowadzących do osiągnięcia przez przedsiębiorstwo akceptowalnego poziomu ryzyka. Jest to istotna część zarządzania wartością przedsiębiorstwa (Jajuga 2007, s. 379).

W związku z rosnącą konkurencją przedsiębiorcy, aby stać się atrakcyjniejszymi dla kontrahentów, wystawiają faktury z wydłużonym terminem płatności.

Decydując się na to, przedsiębiorcy powinni założyć powstanie ryzyka handlowego, które wiąże się z sytuacją finansową kontrahenta. Im bardziej odległy termin płatności, tym przedsiębiorstwo dostawca jest bardziej narażone na ryzyko niewypłacalności drugiej strony. Coraz częściej zdarza się, że ostatecznie kontrahent staje się niewypłacalny, co skutkuje brakiem środków na zapłatę podatku i powstaniem zaległości podatkowej przedsiębiorstwa, a potem egzekucją administracyjną do majątku zobowiązanego.

Głównym celem artykułu jest analiza katalogu obowiązków pieniężnych przewidzianych w Ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

W artykule zostanie zweryfikowana hipoteza, zgodnie z którą jeśli organ egzekucyjny w postępowaniu administracyjnym wybierze środki egzekucyjne, których zastosowanie doprowadzi do zablokowania wszystkich dostępnych kwot należących do zobowiązanego, to nie będzie on mógł przekazać organowi egzekucyjnemu niespłaconych przez nierzetelnego kontrahenta, a potwierdzonych fakturami wiarytelności wynikających z transakcji z odroczonej terminem płatności.

Z punktu widzenia wierzyciela dochodzącego swoich praw do niespłaconych wiarytelności potwierdzonych fakturami, istotna jest efektywność postępowania egzekucyjnego, która przekłada się na możliwość odzyskania kwoty wynikającej z faktur. Autorka przeprowadziła badania metodą ankietową i objęły one okres od 1 stycznia 2016 r. do 31 marca 2017 r. Respondentami były osoby prowadzące działalność gospodarczą, które w tym czasie dokonywały transakcji z odroczonej terminem płatności i wobec których prowadzono egzekucję administracyjną spowodowaną zaległościami w spłacie zobowiązań.

1. Ryzyko

Etymologia wyrazu „ryzyko” nie została dotąd ostatecznie wyjaśniona. W języku angielskim *risk* oznacza sytuację powodującą niebezpieczeństwo lub możliwość, że zdarzy się coś złego, *hazard* zaś – ryzyka, niebezpieczeństwo, potencjalne źródło niebezpieczeństwa, ewentualnie prawdopodobieństwo i szansa (która jest jednak wątpliwa z uwagi na arbitralnie ustalane zasady działania).

Ryzyko występowało, występuje i będzie występować w życiu codziennym każdego człowieka, a także w działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w gospodarce, które w związku z tym muszą ryzykiem zarządzać.

Krzysztof Jajuga (2007, s. 13) wskazuje negatywną koncepcję ryzyka, traktowanego jako zagrożenie. Ryzyko pojawia się, gdy istnieje możliwość straty, szkody lub po prostu niezrealizowania określonego celu.

Ryzyko nie jest zjawiskiem jednorodnym i stąd wynika potrzeba jego usystematyzowania. Dotyczy ono wszystkich podstawowych dziedzin działalności gospodarczej, czyli produkcji, handlu i finansowania tej działalności (Kaczmarek 2008, s. 58–59).

Przedsiębiorstwo powinno identyfikować wszystkie rodzaje ryzyka i nimi zarządzać. Praktyka pokazuje, że choć ryzykiem często zarządza się w sposób zintegrowany, to nie zawsze są określani jego właściciele.

Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwie obejmuje następujące etapy:

- 1) identyfikacja,
- 2) pomiar,
- 3) sterowanie,
- 4) monitorowanie i kontrola (Kasiewicz 2011, s. 45–47).

Istotą zarządzania jest w szczególności formułowanie celu działania, a zatem planowanie toku czynności, pozyskiwania i rozmieszczania potrzebnych zasobów, tj. organizowanie struktur oraz kontrolowanie osiągnięcia celów (Weiss 2008, s. 101).

Zarządzanie ryzykiem ma pozwolić na ograniczenie rozmiarów szkód, które może ono spowodować. Chodzi o wszystkie możliwe środki, które stosuje się w sytuacji zaistnienia ryzyka lub których użycie przewiduje się, zanim ono zaistnieje. Należy też wykorzystać wszelkie możliwości, które umożliwiają przeniesienie ryzyka, w części lub w całości, na zewnątrz, na kontrahenta albo na osoby trzecie. Dodatkowo trzeba ograniczać te obszary ryzyka, które pozostały mimo usunięcia przyczyn (Kaczmarek 2008, s. 103–104).

2. Ryzyko transakcji z odroczonym terminem płatności

Obecnie ponad 80% wszystkich transakcji handlowych między przedsiębiorstwami jest dokonywanych z odroczonym terminem płatności (Hanisz 2010, s. 128). Rynek i konkurencja wymuszają oferowanie coraz korzystniejszych warunków współpracy i wydłużanie terminów płatności, co pociąga za sobą wzrost ryzyka handlowego w postaci opóźnień zapłaty lub jej braku.

Ryzyko definiowane jako możliwość niepowodzenia, zaistnienia zdarzeń niezależnych od przedsiębiorstwa, których nie może ono dokładnie przewidzieć ani w pełni zapobiec, stanowi nieodłączny element każdej działalności gospodarczej i nie da się go w pełni wyeliminować. Przy zawieraniu transakcji z odroczonym terminem płatności powstaje ryzyko handlowe związane z sytuacją finansową i ekonomiczną kontrahenta.

Ryzyko transakcyjne oznacza, że kontrahent przedsiębiorstwa z różnych powodów może nie wywiązać się z zawartej umowy. W szczególności może zwlekać z płatnościami, w ogóle nie dokonać zapłaty za towar czy usługę lub nie zrealizować transakcji. Trudności nie zawsze wynikają ze złej woli stron. Kontrahent może mieć:

- 1) problemy spowodowane przez jego kontrahentów,
- 2) kłopoty z pozyskiwaniem środków potrzebnych do zrealizowania transakcji,
- 3) być stale niewypłacalny (Hanisz 2010, s. 128–129).

We wszystkich transakcjach z odroczonym terminem płatności istnieje ryzyko utraty klienta (co pociąga za sobą spadek sprzedaży). Może to wynikać z faktu, że konkurencja oferuje korzystniejsze warunki płatności. Aby zachować klientów, warunki płatności należy dostosowywać do potrzeb rynku. Często sprowadza się to do złagodzenia wymogów kredytowych, co z kolei może skutkować spadkiem zysku. Dlatego przedsiębiorstwo powinno przeanalizować, czy w kontekście planowanego zysku korzystniejsze są dla niego strata klienta i spadek sprzedaży, czy odzyskanie klienta kosztem zmiany warunków płatności.

Przedsiębiorstwo powinno kontrolować ryzyko za pomocą następujących działań:

- 1) sprawdzenie wiarygodności kontrahenta przed podjęciem decyzji o transakcji kredytowej,
- 2) ustalenie limitów kredytowych, tzn. maksymalnego salda należności dla wybranego odbiorcy,
- 3) monitorowanie wiarygodności kontrahenta w trakcie współpracy handlowej,
- 4) przejrzyste i precyzyjne uregulowania umowne dotyczące transakcji kredytowej, głównie dotyczące możliwości stosowania odpowiednich procedur windykacyjnych (Hanisiz 2010, s. 131–133).

Sprawdzenie wiarygodności kontrahenta może odbywać się własnymi siłami przedsiębiorstwa (stosowanie na początku kooperacji płatności gotówkowych, analiza sprawozdań finansowych) lub dzięki wykorzystaniu opinii zewnętrznych, na przykład raportów banków czy wywiadowni gospodarczych. Często dane można pozyskać również od partnerów z branży, dzięki fachowej informacji, wyciągom z Krajowego Rejestru Sądowego albo internetowej giełdzie długów.

W przypadku tego rodzaju ryzyka duże znaczenie ma zaproponowanie dłużnikowi odpowiedniej formy płatności. Płatność wekslem lub, w transakcjach eksportowych, akredytywą pozwala ograniczyć ryzyko jego niewypłacalności i nierzetelności biznesowej (Hanisiz 2010, s. 135).

Opóźnienia w uiszczaniu należności, a także ewentualna niewypłacalność odbiorcy wpływa przede wszystkim na pogorszenie płynności dostawcy, co skutkuje obniżeniem zdolności do regulowania bieżących zobowiązań. W takiej sytuacji dostawca, który ma problem ze swoimi kontrahentami, sam staje się mało wiarygodny dla swoich wierzycieli – może to prowadzić do wielu konfliktów, a nawet zerwania współpracy handlowej (Hanisiz 2010, s. 132).

3. Zobowiązanie podatkowe, zaległość podatkowa

Podmiotowa i przedmiotowa konkretyzacja obowiązku podatkowego tworzy przesłanki do powstania stosunku zobowiązaniowego, którego centralnym elementem jest roszczenie o zapłatę podatku. Powstaje ono niezależnie od woli podatnika – dłużnika oraz organu podatkowego – wierzyciela. Przesłanką jest bowiem ustalenie, że dany podmiot – potencjalny dłużnik podatkowy – podlega obowiązkowi podatkowemu (Adamiak *et al.* 2016, s. 91–92).

Zobowiązanie podatkowe to wynikające z obowiązku podatkowego zobowiązanie podatnika do zapłacenia na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu albo gminy podatku w wysokości, w terminie oraz w miejscu określonych w przepisach prawa podatkowego (Ustawa 1997).

Zobowiązanie to powstaje z dniem zaistnienia zdarzenia, z którym ustawa podatkowa wiąże powstanie takiego zobowiązania lub doręczenia decyzji organu podatkowego ustalającej wysokość tego zobowiązania (Ustawa 1997, art. 21 §1).

Obowiązek i zobowiązanie podatkowe stanowią podstawowe pojęcia prawa podatkowego. Można je rozpatrywać na płaszczyźnie normatywnej i doktrynalnej.

W pierwszym ujęciu chodzi o ustalenie treści tych pojęć oraz ich zależności. Regulacje dotyczące obowiązku i zobowiązań są równocześnie podstawą do teoretycznej analizy stosunku zobowiązaniowego w prawie podatkowym.

Elementy cywilnoprawnego stosunku zobowiązaniowego, którymi są zwykle jego podmioty, ich prawa i obowiązki determinujące treść stosunku zobowiązaniowego oraz jego przedmiot, pozwalają opisać zobowiązanie podatkowe. Można się tutaj posługiwać określeniami właściwymi dla prawa cywilnego (wierzyciel – podmiot uprawniony stosunku zobowiązaniowego, dłużnik – podmiot zobowiązany tego stosunku; uprawnienia wierzyciela można ujmować jako wierzytelności, a obowiązki dłużnika nazywać długiem (Adamiak *et al.* 2016, s. 77).

Przedmiotem zobowiązania podatkowego jest świadczenie, które przynależy wierzycielowi. Zobowiązanie dotyczy więc stosunków prawnych, na których gruncie powstaje wierzytelność – prawo jednego podmiotu (wierzyciela) do żądania od drugiego podmiotu (dłużnika) określonego świadczenia. Jeśli chodzi o formę zewnętrzną, zobowiązanie podatkowe przypomina zatem zobowiązanie cywilnoprawne. Inaczej jednak niż w prawie cywilnym umowa między wierzycielem a dłużnikiem nie odgrywa tu żadnej roli, gdyż stosunek zobowiązaniowy wynika nie z niej, lecz bezpośrednio z ustawy – ma źródło w prawie publicznym (Adamiak *et al.* 2016, s. 79).

W kontekście regulacji prawnej zawartej w ordynacji podatkowej, zwłaszcza dotyczącej zobowiązań podatkowych, istotne jest, jak zostały ukształtowane sytuacja prawna podatnika – potencjalnego dłużnika zobowiązaniowych stosunków prawnych – oraz odpowiadająca temu sytuacja organu podatkowego jako wierzyciela.

Jeśli zobowiązanie podatkowe nie zostaje zrealizowane w terminie, powstaje zaległość podatkowa. Ma ona charakter obiektywny, a więc jest niezależna od przyczyn jej powstania, w tym winy lub braku winy w zakresie braku terminowej zapłaty podatku po stronie podatnika, płatnika lub inkasenta.

Przedsiębiorstwo staje się niewypłacalne, gdy jego dochody nie wystarczają na pokrycie stałych zobowiązań. Prawdopodobieństwo wystąpienia trudnej sytuacji finansowej i w konsekwencji niewypłacalności zależy od dwóch czynników:

- 1) stopnia pokrycia stałych zobowiązań (prawdopodobieństwo wzrasta, gdy pokrycie się zmniejsza),
- 2) zmienności dochodu (prawdopodobieństwo niewypłacalności zwiększa się wraz ze wzrostem zmienności dochodów przedsiębiorstwa) (Smithson *et al.* 2000, s. 140).

Nieuregulowanie bieżących zobowiązań skutkuje powstaniem zaległości podatkowej – a ostatecznie wystawieniem tytułu wykonawczego i wszczęciem egzekucji z majątku zobowiązanego.

4. Zakres zastosowania egzekucji administracyjnej

Zasady postępowania, które mogą stosować organy egzekucyjne, aby doprowadzić do wywiązania się ze zobowiązań, zostały uregulowane w Ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Termin „egzekucja” pochodzi od łac. *executio*, oznaczającego wykonanie kary, a także przymusowe ściągnięcie należności. W dzisiejszym języku prawnym pojęcie to występuje w procedurze administracyjnej i cywilnej. W postępowaniu karnym, pomijając orzeczenia co do roszczeń majątkowych, stosuje się określenie „wykonanie orzeczenia”. Chodzi przede wszystkim o uniknięcie skojarzenia z karą śmierci, utrwalonego w języku polskim od stuleci (www1).

W postępowaniu administracyjnym wyróżniamy dwa rodzaje egzekucji. Oprócz egzekucji sądowej, prowadzonej na podstawie kodeksu postępowania cywilnego, istnieje egzekucja administracyjna, uregulowana w Ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Egzekucja administracyjna nie została wprost opisana w prawie polskim, ale jej istotę można wywieść z przepisów wspomnianej ustawy (jest to akt proceduralny, ale zawiera też przepisy prawa materialnego, upoważniające do użycia środków egzekucyjnych). Ustawa ta jest powiązana z kodeksem postępowania administracyjnego, a jeśli dotyczy postępowania zabezpieczającego – również z ordynacją podatkową.

Zgodnie z Ustawą o postępowaniu egzekucyjnym w administracji można przyjąć, że egzekucja administracyjna to zespół wielu czynności organu egzekucyjnego oraz innych uczestników postępowania, z udziałem zobowiązanego, podjętych w celu ostatecznego urzeczywistnienia normy prawa materialnego. Do czynności tych zalicza się zarówno czynności procesowe, rozstrzygające kwestie proceduralne wynikłe w toku postępowania, jak i czynności egzekucyjne, będące czynnościami faktycznymi, co wynika z Ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ordynacji podatkowej, kodeksu postępowania administracyjnego i kodeksu postępowania cywilnego.

W systemie polskim administracja publiczna ma upoważnienie do realizacji obowiązków o charakterze publicznoprawnym, nie musi zwracać się do sądu o zastosowanie środków egzekucyjnych. Wynika to przede wszystkim z art. 2 Ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z 1966 r. (Jędrzejewski, Masternak, Rączka 2013, s. 7–8).

W orzecznictwie sądownoadministracyjnym rozróżnia się dwa odrębne terminy: postępowanie egzekucyjne i egzekucja administracyjna.

Postępowanie egzekucyjne w administracji to zorganizowany ciąg czynności procesowych podejmowanych przez organy egzekucyjne oraz inne podmioty w celu przymusowego wykonania obowiązków objętych egzekucją administracyjną. Postępowanie egzekucyjne jest wszczynane wcześniej niż egzekucja. Oprócz środków egzekucyjnych obejmuje ono czynności procesowe podejmowane nie tylko przez organ egzekucyjny, lecz również przez inne podmioty, np. wierzyciela.

Egzekucja administracyjna z kolei polega na stosowaniu przez powołane do tego organy konkretnych środków przymusu, służących doprowadzeniu do wykonania przez zobowiązanego obowiązku. Termin „postępowanie egzekucyjne” wskazuje na aspekt procesowy przymusu egzekucyjnego, natomiast pojęcie „egzekucja administracyjna” – na materialny.

W trakcie egzekucji administracyjnej stosuje się konkretny środek egzekucyjny, wyznaczony w toku postępowania egzekucyjnego, po przeprowadzeniu czynności procesowych na etapie wszczęcia oraz rozpoznawczym. Związek między egzekucją i postępowaniem egzekucyjnym wyraża się w tym, że egzekucja ma miejsce w ramach tego postępowania i nie może odbyć się w inny sposób. Celem postępowania egzekucyjnego jest doprowadzenie do realizacji przez zobowiązanego jego obowiązków. Do egzekucji administracyjnej dochodzi zatem wówczas, gdy na zobowiązanym ciążyą określone obowiązki, których nie wykonuje on dobrowolnie. Wobec bezwzględного charakteru przepisów Ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, konieczności zachowania wysokiej skuteczności prowadzonej egzekucji przy jednoczesnym unikaniu wyrządzenia zobowiązanemu zbytnej dolegliwości akt ten należy interpretować ściśle, co zasadniczo wyłącza możliwość stosowania wykładni rozszerzającej (Jędrzejewski, Masternak, Rączka 2013, s. 8–9).

We wspomnianej ustawie uregulowano postępowanie i opisano środki przymusowe (w działach II i III) oraz środki stosowane w postępowaniu zabezpieczającym (w dziale IV). Niektóre z nich, szczególnie grzywna w celu przymuszenia, przypominają kary przewidziane w prawie karnym, ale nie mają charakteru karnego. Mają one doprowadzić do wykonania obowiązków. Jeśli zobowiązany się od tego uchyla, wierzyciel powinien podjąć czynności zmierzające do zastosowania środków egzekucyjnych.

Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji obejmuje katalog obowiązków do wykonania przez zobowiązanego w przypadku, gdy ciąży na nim określony obowiązek, ale nie wykonuje go dobrowolnie w przewidzianym terminie i w określony sposób.

Podział obowiązków o charakterze pieniężnym rodzi określone konsekwencje. Dotyczy to głównie właściwości rzeczowej organów egzekucyjnych.

Obowiązki o charakterze pieniężnym obejmują egzekucję:

- z pieniędzy,
- z wynagrodzenia za pracę,
- ze świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego oraz ubezpieczenia społecznego, a także z renty socjalnej,
- z rachunków bankowych,
- z innych wierzytelności pieniężnych,
- z praw z instrumentów finansowych w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi, zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innym rachunku, oraz wierzytelności z tego rachunku pieniężnego służącego do obsługi takich rachunków,

- z papierów wartościowych niezapisanych na rachunku papierów wartościowych,
- z weksła,
- z autorskich praw majątkowych i praw pokrewnych oraz z praw własności przemysłowej,
- z udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością,
- z pozostałych praw majątkowych,
- z ruchomości,
- z nieruchomości (Ustawa 1966, art. 1a pkt 12 lit. a).

W postępowaniu egzekucyjnym występują organ egzekucyjny (ma pierwszeństwo stosowania egzekucji), a także organy sprawujące nadzór nad egzekucją.

Egzekucja administracyjna odnosi się do podmiotów, które w ramach postępowania egzekucyjnego wchodzą w stosunki prawne (zobowiązany, wierzyciel i organ egzekucyjny).

Zobowiązanym jest osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, albo osoba fizyczna, która nie wykonała w terminie obowiązku o charakterze pieniężnym lub obowiązku o charakterze niepieniężnym, a w postępowaniu zabezpieczającym – również osoba lub jednostka, której zobowiązanie nie jest wymagalne albo jej obowiązek nie został ustalony lub określony, ale zachodzi obawa, że brak zabezpieczenia mógłby utrudnić lub udaremnić skuteczne przeprowadzenie egzekucji, a odrębne przepisy na to zezwalają (Ustawa 1966, art. 1a pkt 20).

Wierzyciel to podmiot uprawniony do żądania wykonania obowiązku lub jego zabezpieczenia w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym lub zabezpieczającym (Ustawa 1966, art. 1a pkt 13).

Organ egzekucyjny to organ uprawniony do stosowania w całości lub w części określonych w ustawie środków, służących doprowadzeniu do wykonania przez zobowiązanych ich obowiązków o charakterze pieniężnym lub obowiązków o charakterze niepieniężnym oraz zabezpieczenia wykonania tych obowiązków (Ustawa 1966, art. 1a pkt 7).

Na potrzeby artykułu poniżej przedstawiono te środki egzekucyjne z katalogu obowiązków o charakterze pieniężnym, które są najczęściej stosowane wobec osób prowadzących działalność gospodarczą. Należy podkreślić, że zobowiązanymi w postępowaniu egzekucyjnym są także podatnicy, którzy oprócz prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej są również zatrudnieni na podstawie umowy o pracę. Podstawą zastosowania środków egzekucyjnych jest m.in. zawiadomienie o zajęciu prawa majątkowego zobowiązanego u dłużnika zajętej wierzytelności sporządzone według wzoru określonego w drodze rozporządzenia:

- egzekucja z pieniędzy – następuje pobór gotówki od zobowiązanego;
- egzekucja z wynagrodzenia za pracę – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia wynagrodzenia za pracę, przesyłając do pracodawcy zobowiązanego zawiadomienie o zajęciu tej części jego wynagrodzenia, która nie jest zwolniona

spod egzekucji, na pokrycie egzekwowanych należności pieniężnych wraz z odsetkami z tytułu niezapłacenia należności w terminie i kosztami egzekucyjnymi. Organ egzekucyjny wzywa pracodawcę, aby nie wypłacał zajętej części wynagrodzenia zobowiązanemu, lecz przekazał ją organowi egzekucyjnemu aż do pełnego pokrycia egzekwowanych należności pieniężnych (Ustawa 1966, art. 72 §1);

- egzekucja z rachunków bankowych – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego, przez przesyłając do banku zawiadomienia o zajęciu wierzytelności pieniężnej zobowiązanego z rachunku bankowego do wysokości egzekwowanej należności pieniężnej wraz z odsetkami z tytułu niezapłacenia w terminie dochodzonej wierzytelności oraz kosztami egzekucyjnymi. Organ egzekucyjny jednocześnie wzywa bank, aby bez zgody organu egzekucyjnego nie dokonywał wypłat z rachunku bankowego do wysokości zajętej wierzytelności, lecz bezzwłocznie przekazał zajętą kwotę organowi egzekucyjnemu na pokrycie egzekwowanej należności albo zawiadomił organ egzekucyjny, w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania, o przeszkodzie w dokonaniu wpłaty, w tym również o nieprowadzeniu rachunku bankowego zobowiązanego (Ustawa 1966, art. 80 §1);
- egzekucja z innych wierzytelności pieniężnych – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia wierzytelności pieniężnej, przesyłając do dłużnika zobowiązanego zawiadomienia o zajęciu wierzytelności pieniężnej zobowiązanego i jednocześnie wzywa dłużnika zajętej wierzytelności, aby należnej od niego kwoty do wysokości egzekwowanej należności wraz z odsetkami z tytułu niezapłacenia należności w terminie i kosztami egzekucyjnymi bez zgody organu egzekucyjnego nie uiszczal zobowiązanemu, lecz należną kwotę przekazał organowi egzekucyjnemu na pokrycie należności (Ustawa 1966, art. 89 §1);
- egzekucja z praw z instrumentów finansowych w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi, zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innym rachunku, oraz z wierzytelności z rachunku pieniężnego służącego do obsługi takich rachunków – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia praw z instrumentów finansowych w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi, zapisanych na rachunku papierów wartościowych lub innym rachunku, oraz wierzytelności z rachunku pieniężnego zobowiązanego, przez przesyłając do podmiotu prowadzącego te rachunki zawiadomienia o zajęciu praw z instrumentów finansowych oraz wierzytelności z rachunku pieniężnego zobowiązanego do wysokości dochodzonych należności (Ustawa 1966, art. 93 §1);
- egzekucja z papierów wartościowych niezapisanych na rachunku papierów wartościowych – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia papierów wartościowych niezapisanych na rachunku papierów wartościowych, odbierając dokument, którego posiadanie jest koniecznym warunkiem wykonywania prawa z tych papierów (Ustawa 1966, art. 95 §1);

- egzekucja z weksla – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia weksla, odbierając weksel (Ustawa 1966, art. 96);
- egzekucja z autorskich praw majątkowych i praw pokrewnych oraz z praw własności przemysłowej – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia:
 - 1) autorskiego prawa majątkowego i praw pokrewnych,
 - 2) patentu,
 - 3) prawa ochronnego na wzór użytkowy,
 - 4) prawa z rejestracji wzoru zdobniczego,
 - 5) prawa z rejestracji znaku towarowego,
 - 6) prawa do używania znaku towarowego powszechnie znanego niezarejestrowanego,
 - 7) prawa z rejestracji topografii układu scalonego,
 - 8) prawa do projektu racjonalizatorskiego oraz korzyści z tych praw, przez wpisanie ich do protokołu zajęcia i podpisanie protokołu przez poborcę skarbowego, a także zobowiązanego lub świadków (Ustawa 1966, art. 96g §1);
- egzekucja z udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością – organ egzekucyjny dokonuje zajęcia udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wierzytelności z tego prawa, przesyłając do spółki zawiadomienia o zajęciu udziału i wzywając ją, aby żadnych należności przypadających zobowiązanemu z tytułu zajętogo udziału do wysokości egzekwowanej należności wraz z odsetkami z tytułu niezapłacenia należności w terminie i kosztami egzekucyjnymi nie uiszczala mu, lecz należne kwoty przekazała organowi egzekucyjnemu na pokrycie należności (Ustawa 1966, art. 96j §1).

O ile pobór gotówki od zobowiązanego jest formą najdogodniejszą, o tyle jednoczesne zastosowanie zajęcia, blokady rachunków bankowych oraz pozostałych wymienionych środków sprawi, że zobowiązany będzie miał problem z kolejnymi płatnościami wobec pozostałych wierzycieli.

W postępowaniu egzekucyjnym istnieje rzadko wykorzystywana forma ściągnięcia należności, która mogłaby odciążyć zobowiązanego, a jednocześnie umożliwić odzyskanie należności – jest to egzekucja z innych wierzytelności pieniężnych. Na ogół stosuje się ją do nadpłaty wynikającej z zeznania o wysokości osiągniętego dochodu (poniesionej straty) w roku podatkowym lub nadwyżki podatku naliczonego nad należnym.

Badania ankietowe przeprowadzono na 50 respondentach prowadzących działalność gospodarczą, którzy w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 31 marca 2017 r. dokonywali transakcji z odroczonym terminem płatności i wobec których prowadzono egzekucję administracyjną spowodowaną zaległościami w spłacie zobowiązań. Wyniki przedstawiono poniżej w tabelach 1 i 2.

Tabela 1
Rodzaj zastosowanej egzekucji administracyjnej wobec jednostek
z zaległościami w spłacie zobowiązań

Przedsiębiorcy (według rodzaju wykonywanej działalności)	Ściągnięcie zaległości przez organ egzekucyjny z rachunku bankowego (szt.)	Windykacja zaległości przez przed- siębiorstwo zewnętrzne zajmujące się windyka- cją (szt.)	Ściągnięcie zaległości przez organ egzekucyjny na podstawie przedlo- żonych niesplaco- nych wierzytelności potwierdzonych fakturami (szt.)
Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane, gdzie indziej nieskla- syfikowane (43.99.Z)	1	3	2
Przygotowanie terenu pod budo- wę (43.12.Z)	1	2	–
Transport drogowy towarów (49.41.Z)	3	–	–
Sprzedaż hurtowa realizowana na zlecenie (46.1.Z)	–	4	–
Wynajem i dzierżawa samocho- dów osobowych i furgonetek (77.11.Z)	6	–	–
Sprzedaż hurtowa części i akce- soriów do pojazdów samochod- owych, z wyłączeniem motocykli (45.31.Z)	2	–	–
Konserwacja i naprawy pojazdów samochodowych (45.20.Z)	2	–	–
Sprzedaż hurtowa owoców i warzyw (46.31.Z)	8	7	1
Sprzedaż hurtowa napojów alko- holowych (46.34.Z)	3	–	–
Sprzedaż hurtowa cukru, czekola- dy, wyrobów cukierniczych i pie- karskich (46.36.Z)	3	2	–
RAZEM	29	18	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela 2
Przedsiębiorcy mający zaległości w spłacie zobowiązań oraz niespłacone wierzytelności potwierdzone fakturami

Przedsiębiorcy (według rodzaju wykonywanej działalności)	Zobowiązany nie wiedział o możliwości przedłożenia organowi egzekucyjnemu niespłaconych wierzytelności potwierdzonych fakturami (szt.)	Zobowiązany wiedział o możliwości przedłożenia organowi egzekucyjnemu niespłaconych wierzytelności potwierdzonych fakturami, ale wolał skorzystać z usług przedsiębiorstwa zewnętrznego zajmującego się windykacją (szt.)	Zobowiązany wiedział o możliwości przedłożenia organowi egzekucyjnemu niespłaconych wierzytelności potwierdzonych fakturami i skorzystał z niej
Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane, gdzie indziej niesklasyfikowane (43.99.Z)	1	3	2
Przygotowanie terenu pod budowę (43.12.Z)	1	2	–
Transport drogowy towarów (49.41.Z)	3	–	–
Sprzedaż hurtowa realizowana na zlecenie (46.1.Z)	–	4	–
Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek (77.11.Z)	6	–	–
Sprzedaż hurtowa części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli (45.31.Z)	2	–	–
Konserwacja i naprawy pojazdów samochodowych (45.20.Z)	2	–	–
Sprzedaż hurtowa owoców i warzyw (46.31.Z)	8	7	1
Sprzedaż hurtowa napojów alkoholowych (46.34.Z)	3	–	–
Sprzedaż hurtowa cukru, czekolady, wyrobów cukierniczych i piekarskich (46.36.Z)	3	2	–
RAZEM	29	18	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W badanym okresie zdecydowaną większość zaległości ściągnięto w ten sposób, że organ egzekucyjny zajmował wierzytelności z rachunku bankowego. Właściciele przedsiębiorstw wynajmowali też zewnętrzne podmioty zajmujące się windykacją. Najmniej popularną formą windykacji jest egzekucja z niespłaconych wierzytelności potwierdzonych fakturami, przedłożonych organom egzekucyjnym w drodze egzekucji administracyjnej. Wynika to przede wszystkim z obawy przed utratą stałych kontrahentów, z którymi przedsiębiorstwa współpracują od lat, oraz z niewiedzy o istnieniu tego rodzaju windykacji.

Posiadanie zaległości objętych tytułami wykonawczymi nie pozbawia zobowiązanego możliwości przedstawienia organowi egzekucyjnemu niespłaconych wierzytelności potwierdzonych fakturami, tj. tych, których nie opłacił kontrahent zobowiązanego.

W świetle kodeksu cywilnego roszczenia z tytułu sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy roszczenia rzemieślników z tego tytułu oraz roszczenia prowadzących gospodarstwa rolne z tytułu sprzedaży płodów rolnych i leśnych przedawniają się po upływie dwóch lat (Kodeks cywilny 1964, art. 554).

Aby należność stała się wymagalna, dłużnik zajętej wierzytelności (kontrahent) winien uznać zajętą wierzytelność albo część wierzytelności, by mogła zostać od dłużnika zajętej wierzytelności ściągnięta w trybie egzekucji administracyjnej. W przypadku gdy dłużnik zajętej wierzytelności uchyla się od przekazania zajętej kwoty organowi egzekucyjnemu, mimo że wierzytelność albo część wierzytelności została przez niego uznana i jest wymagalna, organowi egzekucyjnemu, zajęta wierzytelność albo część wierzytelności może być ściągnięta od dłużnika zajętej wierzytelności w trybie egzekucji administracyjnej. Podstawą jest tytuł wykonawczy wystawiony przez organ egzekucyjny, który dokonał u dłużnika zajętej wierzytelności zajęcia niespłaconej wierzytelności potwierdzonej fakturą.

Zakończenie

Dłużnik nie zawsze uznaje zajęcie dokonane przez organ egzekucyjny na podstawie przedłożonych mu niespłaconych wierzytelności potwierdzonych fakturami, co sprawia, że zobowiązany jednak traci płynność finansową, ale jest to jeden ze sposobów odzyskania utraconych środków.

Przedsiębiorcy przed zawarciem transakcji z odroczonym terminem płatności powinni szukać optymalnych rozwiązań – zdobywać informacje o kontrahentach, aby móc właściwie ocenić sytuację przy wystawianiu faktur z odroczonym terminem zapłaty.

Utrata płynności finansowej spowodowana brakiem zapłaty bądź opóźnieniami przekłada się na wizerunek przedsiębiorstwa wobec innych kontrahentów, dlatego prowadzący działalność gospodarczą powinni na bieżąco analizować płatności od kontrahentów, by uniknąć kłopotów finansowych.

Istotny jest fakt, że podjęcie przez zobowiązanego decyzji, aby przedłożyć organowi egzekucyjnemu potwierdzone fakturami niespłacone wierzytelności w stosunku do nierzetelnego kontrahenta, w pewnym stopniu podniesie jakość funkcjonowania przedsiębiorstwa bez pogorszenia jego wizerunku i ryzyka utraty płynności finansowej.

Bibliografia

- Adamiak, B., Borkowski, J., Mastalski, R., Zubrzycki, J., *Ordynacja podatkowa komentarz 2016*, Unimex, Wrocław 2016.
- Jędrzejewski, T., Masternak, M., Rączka, P., *Administracyjne postępowanie egzekucyjne*, TNOIK, Toruń 2013.
- Kaczmarek, T.T., *Ryzyko i zarządzanie ryzykiem, ujęcie interdyscyplinarne*, Difin, Warszawa 2008.
- Kalinowski, M., *Ryzyko walutowe. Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwie*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*, red. W. Modzelewski, J. Bielawny, M. Słomka, K. Radzikowski, W. Safian, M. Szymocha, M. Wojciechowski, M. Zagórski, P. Zyśk, C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Mastalski, R., *Prawo podatkowe*, C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Owsiak, S., *Finanse publiczne, teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Podstawy i metody zarządzania. Wybrane zagadnienia*, red. E. Weiss, Vizja Press & IT, Warszawa 2008.
- Postępowanie egzekucyjne w administracji*, red. R. Hauser, A. Skoczylas, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Przybysz, P., *Postępowanie egzekucyjne w administracji. Komentarz*, Lexis Nexis, Warszawa 2008.
- Smithson, Ch.W., Smith, C.W., Sykes Wilford, J.R.D., *Zarządzanie ryzykiem finansowym. Instrumenty pochodne, inżynieria finansowa i maksymalizacja wartości*, Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2000.
- Staniszewski, M., *Egzekucja obowiązków podatkowych*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Stolarski, P., *Kontrola realizacji zobowiązań podatkowych w Polsce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- System egzekucji administracyjnej*, red. J. Niczyporuk, S. Fundowicz, J. Radwanowicz, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jednolity Dz.U. z 2017 r. poz. 459).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 599 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (tekst jednolity Dz.U. z 2017 r. poz. 201).

Słowa kluczowe: ryzyko, płatność, egzekucja, wierzytelność

Deferred payment transaction risk and administrative enforcement

Summary

The article discusses the risk of transactions with deferred payment dates and the catalog of monetary obligations provided for in the Act of 17 June 1966. About execution proceedings in administration. The first part defines the concept of risk, and then discusses the risk of the transaction with a deferred payment deadline, which could lead to tax arrears at the trader.

Attention was drawn to the possibility of using the form of seizure of receivables on the basis of an invoice not paid by the contracting party.

Keywords: risk, payment, execution, debt